

WYBRANE ASPEKTY UDOSTĘPNIANIA KSIĘGOZBIORÓW POLSKICH BIBLIOTEK UCZELNIANYCH

Wprowadzenie

Funkcja udostępniania księgozbiorów polskich bibliotek uczelnianych jest tą najoczywistszą dla bibliotekarzy i użytkowników. Zależy ona od wielu różnych czynników związanych z techniką zapisu treści, miejscem przechowywania zbiorów, wykorzystaniem nowych technologii (Matysiak, 2016, s. 11-25). W swej służebnej roli wobec użytkowników, biblioteki od dawna podejmowały wyzwania mające na celu dostosowanie działalności do zmian zachodzących w otoczeniu. Jednocześnie od uwarunkowań zewnętrznych zależy jej funkcjonowanie. Na przestrzeni dziejów mówi się o dominacji druku i nowych technologii w upowszechnianiu i udostępnianiu wytworów działalności ludzkiej, jak i o formie tradycyjnej i cyfrowej dokumentów. Ze względu na różne przyjęte kryteria wyróżnia się: księgozbiór podręczny (Trzczińska, 1960, s. 213-239), księgozbiór dydaktyczny, księgozbiór naukowy, księgozbiór informacyjny, księgozbiór specjalny, księgozbiór zabytkowy, księgozbiór w magazynie zamkniętym, księgozbiór w wolnym dostępie, księgozbiór zdigitalizowany, zasoby online i inny.

Wymienione powyżej zjawiska kształtowania materiałów bibliotecznych, chociaż odmienne w poszczególnych bibliotekach, zespolone ze sobą odbijają się w czasie na księgozbiorach, udostępnianiu i organizacji przestrzeni, w której zbiory są przechowywane.

Celem artykułu jest omówienie zmian w procesie udostępniania jakie zachodzą w bibliotekach uczelnianych na skutek przeobrażeń księgozbioru bibliotecznego i wykorzystania nowych technologii. Ze względu na rozległość zagadnienia rozważania ograniczono do wybranych aspektów.

¹ Biblioteka Główna Politechniki Częstochowskiej.

Księgozbiór biblioteczny - zarys historyczny

Księgozbiory polskich bibliotek uczelnianych kształtowały się pod wpływem różnych czynników i uwarunkowań historycznych. Przykładem mogą być losy księgozbiorów najstarszych bibliotek: Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego i Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego. W pierwszej bibliotece gromadzenie księgozbioru związane jest z bogatą i długą historią uczelni. Obecnie księgozbiór tworzą inkunabuły, stare druki (z zabytkowych zbiorów wymienia się m.in. „trzy kodeksy rękopiśmienne z drugiej połowy XIV w., którymi posługiwano się we wszechnicy kazimierzowskiej” (Lechowski, 2013, s. 393). W latach 1868-1905 zbiór ten powiększony przez Karola Estreichera o ponad 180 000 woluminów (bez zbiorów specjalnych) był chlubą i problemem biblioteki (Baumgart, 1966, s. 20). Ograniczenia w opracowaniu i przechowywaniu tak licznego zbioru, trudności w dostosowaniu biblioteki do potrzeb, uniemożliwiły sprawne udostępnianie i sprostanie oczekiwaniom środowiska uniwersyteckiego w Collegium Maius. Uwagę jednak zwraca fakt, że profesorowie i studenci mogli korzystać z czytelników już na początku XIX w. (Konczyńska, 1923, s. 11-12 za Lechowski, 2013, s. 395). Z kolei Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego posiadająca unikatową kolekcję *rossica* (zbiory w języku rosyjskim wydane w XIX wieku i na początku wieku następnego), chociaż dysponowała nowoczesnym budynkiem w 1894 r., na skutek zawirowań historycznych bezpowrotnie utraciła część cennych zbiorów. Poza tym duża część księgozbioru i tak nie była w tym budynku przez cały czas przechowywana i udostępniana. Polityka państw zaborczych, potem wojny wpłynęły destruktywnie na polskie zbiory biblioteczne (Pietrzekiewicz, 2011, s. 251-271). W czasie I wojny światowej wraz z Cesarskim Uniwersytetem Warszawskim wywieziono do Rosji najcenniejsze kolekcje biblioteczne, m.in. inkunabuły i rękopisy oraz część archiwum, o których zwrot przez długi okres nieustannie zabiegała uniwersytecka biblioteka po wznowieniu swojej działalności. Odzyskiwane z trudem zbiory biblioteka opracowywała i „uprzystępniała” środowisku uczelni (Pietrzekiewicz, 2011, s. 268). Okres międzywojenny zaznaczył się wzrostem zbiorów, rozwojem katalogów bibliotecznych, przyrostem liczebnym czytelników w tejsze bibliotece. W kolejnych latach w okresie międzywojennym na ziemiach polskich powstawały księgozbiory związane z dydaktyką na specjalistycznych kursach, w szkołach średnich przy uczelniach i na uczelniach państwowych i prywatnych². Czas rozwoju polskich bibliotek zakłóciła II wojna światowa. W 1940 r. zbiory bibliotek: Narodowej, Uniwersyteckiej i Ordynacji Krasieńskich połączono w jedną Staatsbibliothek Warschau – zostały podzielone w obrębie utworzonych nowych oddziałów.

² Wykaz uczelni wyższych państwowych i prywatnych funkcjonujących w okresie międzywojennym w Polsce zob. (Wielgus, 2002, s. 7-8).

Na skutek tego podziału Bibliotekę Uniwersytecką pozbawiono rękopisów, inkunabułów, zbiorów graficznych i polskich czasopism, a wzbogacono w kolekcje obce (Kobierska-Maciuszko, 2010, s. 259). W tym trudnym czasie z księgozbioru Staatsbibliothek Warschau nielegalnie korzystały tajne Uniwersytety Warszawski i Poznański. Udostępnianie zbiorów bibliotecznych było kluczowe zarówno dla użytkowników, jak i bibliotek. Ukrywany i przechowywany w czasie wojny w piwnicach w budynku biblioteki podstawowy księgozbiór podręczny, Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie udostępniła w czytelni głównej wraz z rozpoczęciem roku akademickiego 1945/46 (Kobierska-Maciuszko, 2010, s. 259-260). Po II wojnie światowej podejmowano różne decyzje w sprawie bibliotek. I tak Biblioteka Główna Politechniki Wrocławskiej przejęła obszerny księgozbiór po Bibliotece Technische Hochschule w dawnym Wrocławiu (Breslau), który wraz z nabytkami polskimi już na początku swej działalności udostępniała m.in. w dużej czytelni (Pyza, 2011, s. 238-240). Uruchomiła także blisko 50 bibliotek katedr i zakładów (Koniaszewska, Uniejewska, Zysek-Nockowska, 2007). W innych bibliotekach, jak na przykład w dzisiejszej Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie, wewnętrzne prace biblioteczne i obsługa użytkowników odbywały się w tych samych pomieszczeniach, w warunkach lokalowych znacznie ograniczających funkcjonowanie instytucji (Budkiewicz, Mroczek, 2002, s. 9). W wyniku zniszczeń budynków, utraty, rozproszenia i nieuporządkowania zbiorów bibliotekarstwo polskie było na etapie organizacji. Zasady współpracy w ramach sieci, w tym wypożyczenia międzybiblioteczne usprawniające udostępnianie w zakresie brakujących zbiorów, z czasem regulowano prawnie (Cieślińska, 2007, s. 103-104). Ustalono, że w r. 1962 w bibliotekach różnych sieci w Polsce ogółem znajdowało się 130 000 000 wol., co oznaczało ich ponad siedmiokrotny wzrost w porównaniu z 1938 r. (Baumgart, 1966, s. 16). Były to zasoby do bezpłatnego udostępniania. Udostępnianie zbiorów ogółu społeczeństwu w bibliotekach uczelnianych realizowano dzięki pozyskiwaniu pomieszczeń w nowych budynkach i adaptowaniu istniejących na uczelni. Księgozbiór dydaktyczny i naukowy wypożyczano na zewnątrz uprawnionym użytkownikom i innym bibliotekom poprzez system rewersowy, a zbiory na miejscu w: czytelniach książek, czytelniach czasopism, czytelniach zbiorów specjalnych, czytelniach norm. Z czasem zaczął się zmieniać dostęp do zbiorów i informacji.

Udostępnianie w czytelniach a wolny dostęp

Jednym z elementów wyróżniających czytelnie jest księgozbiór podręczny należący do najczęściej aktualizowanych w bibliotekach. W literaturze podkreśla się, że „księgozbiór podręczny zawiera to, co biblioteka uważa za najlepsze i najbardziej godne zalecenia. Księgozbiór powinien

być użyteczny i zarazem instruktywny” (Trzcińska, 1960, s. 223). Księgozbiór podręczny, obok wydawnictw informacyjnych typu encyklopedie, słowniki, informatory, katalogi, powinien dostarczać treści najnowsze, materiały poszukiwane przez użytkowników oraz publikacje w interesujący sposób prezentujące określone dziedziny nauki. Istotna w udostępnianiu w czytelni jest forma zwrócenia uwagi użytkownika na poszczególne dokumenty. Dlatego wolny dostęp do półek powiązany jest z układem tematycznym zbiorów, głównie według Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiętnej (UKD). Wolny dostęp znaczy, że czytelnik sam wyszukuje zbiory, z których chce skorzystać na miejscu. Istnieją również czytelnie, w których bibliotekarz pośredniczy w udostępnianiu większości zbiorów. W zależności od przyjętych zasad, w czytelniach obok udostępniania prezencyjnego, mogą być realizowane wypożyczenia krótkoterminowe: na noc, na weekend, na 7 dni, na 15 dni, na okres czasu określony przez bibliotekarza dyżurnego. Zbiory do wypożyczenia na zewnątrz zastrzeżone są dla pracowników, doktorantów i studentów macierzystej uczelni z wyłączeniem: encyklopedii, słowników, czasopism, norm, prac doktorskich, dzieł wydanych do 1945 r., dzieł cennych i wartościowych. Zauważyć należy, że wiele bibliotek w ogóle nie wypożycza na zewnątrz zbiorów z czytelni, z drugiej strony wydłuża się czas otwarcia czytelni do późnych godzin wieczornych, w soboty czy w niedziele. Znacznym ułatwieniem w korzystaniu z księgozbioru bibliotecznego na miejscu okazała się usługa kopiowania dokumentów za wyjątkiem: prac doktorskich, norm, zbiorów cennych zabytkowych i dokumentów wybranych przez bibliotekę (m.in. wydawnictw oprawionych, które niszczej na skutek promieniowania w czasie kopiowania). Obecnie w bibliotekach powszechne jest samodzielne kserowanie, skanowanie, drukowanie, wykonywanie zdjęć (bez użycia lampy błyskowej). Do kopiowania wykorzystywane są urządzenia biblioteki, instytucji zewnętrznych, użytkownika. Nie istnieje jedna zasada doboru zbiorów zarówno do kopiowania, jak i do udostępniania w czytelniach. W literaturze przedmiotu czytamy, że w Bibliotece Uniwersytetu Wrocławskiego można korzystać z cennych zbiorów jak *cymelia* czy starodruki w kolekcji śląsko-łużyckiej na miejscu łącznie z usługą ich kopiowania w Pracowni Reprografii i Digitalizacji Zbiorów (Górska, Gurazdowska, Kulig, Żolnierkiewicz, 2015, s. 132). Bibliotekę Uniwersytecką w Poznaniu wyróżnia posiadanie, oprócz zbiorów zabytkowych, bogatej kolekcji polskich i zagranicznych komiksów. Są one udostępniane w czytelni czynnej dłużej niż pozostałe czytelnie (Jazdon, 2016).

Obecnie biblioteki, w tym i czytelnie, dysponują pomieszczeniami wielofunkcyjnymi wyposażonymi w komputery z dostępem do Internetu, gniazda internetowe, Internet bezprzewodowy eduroam, wi-fi, czytniki do mikroform, urządzenia do kopiowania. Do pracy przy komputerze oferowane jest rozmaite oprogramowanie biurowe i specjalistyczne. Wśród

specjalistycznych narzędzi znajdują się m.in. synteзаторы mowy służące do zamiany tekstu na mowę ludzką. Nowe technologie obsługujące niewidomych udostępniono w specjalnej czytelni w Bibliotece Jagiellońskiej (W Bibliotece Jagiellońskiej, 2003).

Wykorzystanie nowych technologii łączy się również z wydzielaniem większej liczby zbiorów do tzw. Strefy Wolnego Dostępu (SWD). Funkcję taką pełnią otwarte magazyny. Regały wypełnione księgozbiorem często na różnych piętrach w bibliotece wymagają specjalnych zabezpieczeń, jak w nowoczesnej czytelni. Tymi zabezpieczeniami są elektroniczne bramki przy wejściu i zabezpieczenia materiałów bibliotecznych. Otwarte magazyny obejmują najnowsze i najczęściej wykorzystywane książki oraz czasopisma wybrane z magazynów zamkniętych. Zbiory ułożone tematycznie, zazwyczaj według UKD (Baran, b.d.) lub amerykańskiej Klasyfikacji Biblioteki Kongresu są dostępne dla wszystkich zainteresowanych, którzy chcą z nich korzystać na miejscu. Najmłodszy nabywają uprawnienia na podstawie dowodu osobistego.

Warunkiem uruchomienia otwartych magazynów jest odpowiednio zorganizowana i wyposażona przestrzeń biblioteczna, z zachowaniem norm uwzględniających wygodę użytkownika i ochronę zbiorów (Skubała, 2006, s. 166). Za istotne uważa się: połączenia komunikacyjne dostosowane do osób niepełnosprawnych; szerokie odstępy między regałami; regały opisane; odpowiednia konstrukcja regałów; zachowana odległość między książkami na półce; odpowiednie oświetlenie; klimatyzacja. Ze zbiorów na miejscu korzysta się przy stoliku, w kabinie do pracy indywidualnej wyposażonej w komputer, w pomieszczeniach do pracy zespołowej, przy pomocy komputera lub innych nowoczesnych narzędzi. W literaturze wymienia się 30 polskich uczelni, które udostępniły nowe lub zmodernizowane budynki dla bibliotek (Kozakiewicz, 2017, s. 9-17) w latach 1999-2015 (Matysiak, 2016, s. 12), co nie oznacza, że we wszystkich utworzono otwarte magazyny. Większość nowych budynków przystosowano do SWD czy innych form udostępniania księgozbioru.

W otwartych magazynach znajdują się czasopisma – zazwyczaj tytuły najczęściej wykorzystywane i najnowsze. Dostępność do nich jest różna: łącznie z książkami na końcu lub na początku działu, w odrębnej wydzielonej jednej alfabetycznie ułożonej kolekcji (Skubała, 2006, s. 170-171), rzadziej tylko w wersji online. Natomiast księgozbiór: informacyjny, dydaktyczny, naukowy udostępnia się w zasobach wydanych począwszy od lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku, co jednak też nie jest regułą (Pawelec, Witek, Smyła i in., 2009). Dowolność wyłączenia zbiorów z magazynu ustalają biblioteki. W Bibliotece Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie studenci mają wolny dostęp m.in. do księgozbioru dydaktycznego (Baran, b.d.). Z kolei w Bibliotece Politechniki Łódzkiej księgozbiór ten (podręczniki i skrypty) udostępnia się z zamkniętych magazynów na długi czas oraz w coraz większym zakresie w wersji cyfrowej online (Skubała, 2006, 167-171, 175).

Co wyróżnia zatem udostępnianie w otwartych magazynach? Zbiory łącznie są przechowywane i udostępniane na miejscu wszystkim, natomiast na zewnątrz uprawnionym użytkownikom (bez zamawiania przez komputer) przez wypożyczalnię lub za pomocą automatu, w zależności od uznania lub usługi dostępnej w bibliotece. Z opublikowanych informacji wynika, że na zewnątrz wypożycza się także czasopisma (Baran, b.d.), oraz że biblioteka staje się instytucją bardziej otwartą na potrzeby użytkowników spoza środowiska macierzystej uczelni (Kobierska-Maciuszko, 2009). Dla korzystających z biblioteki otwarty magazyn to nowa usługa w porównaniu z udostępnianiem z zamkniętych magazynów.

Księgozbiór w zamkniętym magazynie

W przeciwieństwie do wolnego dostępu księgozbiórów w zamkniętych magazynach przeszukuje się wyłącznie przez katalogi: OPAC, zdigitalizowane, kartkowe. Dwa ostatnie z nich nie funkcjonują we wszystkich bibliotekach. Elementem wyróżniającym zbiory w magazynach są kolekcje najstarsze i nowsze. Ścisłe ułożone na półkach w magazynach często ze słabą wentylacją ulegają z czasem zniszczeniu. Stare, zniszczone zbiory wytwarzają szkodliwe związki w powietrzu i stanowią zagrożenie dla pozostałych zbiorów. Zniszczenia te mają wielorakie podłoże. Wymienia się czynniki biologiczne, jak: drobnoustroje, grzyby, pleśnie, fizykochemiczne. Wszystkie one mają niekorzystny wpływ na zbiory i zdrowie ludzi obcujących ze skażonymi zbiorami. Z tego względu nie podlegają one wypożyczeniu, co w wielu regulaminach udostępniania jest zaznaczone. Problem ochrony zbiorów, ich zabezpieczenia poprzez dezynfekcję, poruszany w literaturze dotyczy przeważnie księgozbiórów zabytkowych. W bibliotekach przechowywane są jednak także inne zbiory również ulegające starzeniu. Dlatego ważna jest wiedza o czynnikach hamujących skażenie zbiorów papierowych, czyli o temperaturze (optymalna to od 14°C do 18°C), wilgotności (właściwy poziom to od 50% do 63%) (Zyska, 1993, s. 59). Inne sposoby sprzyjające przechowywaniu zbiorów to: klimatyzacja, stały monitoring, stały przepływ powietrza w magazynach, stosowanie żaluzji, rolet, wietrzenie pomieszczeń, higiena. Bezpieczny dostęp do zbiorów zapewnia usługa online.

Księgozbiór na stronie internetowej

Strona internetowa bibliotek należy do miejsc odwiedzanych przez użytkowników w celu korzystania ze zbiorów drukowanych, jak i zasobów online. Na stronie zamieszczane są różnego rodzaju informacje o udostępnianiu oryginału, jak i udostępnianiu wtórnym (kopii), począwszy od szczegółowych instrukcji czy regulaminów. Strona umożliwia też pobranie wybranych dokumentów do wypełnienia i ich złożenie w celu korzystania

ze zbiorów bibliotecznych poza instytucją, udostępnione m.in. na stronach: Biblioteki Politechniki Białostockiej (<http://biblioteka.pb.edu.pl/regulamin>), Biblioteki Politechniki Krakowskiej (<https://www.biblos.pk.edu.pl/jak-korzystac/formularze-do-pobrania>), Biblioteki Politechniki Łódzkiej (<http://bg.p.lodz.pl/pliki-do-pobrania>).

Kolekcje online znajdują się w zakładkach: e-zasoby, zasoby elektroniczne, zasoby online, zasoby ogólnodostępne online, biblioteka cyfrowa, repozytorium instytucjonalne, bazy danych, katalog OPAC. Kolekcje online stanowią uzupełnienie, wzbogacenie i rozszerzenie oferty materiałów drukowanych. Za pośrednictwem bibliotek cyfrowych udostępnia się księgozbiór zdigitalizowany przez własną bibliotekę, inne instytucje, w tym: księgozbiór zabytkowy, skrypty i podręczniki, monografie, artykuły w czasopismach, prace doktorskie, gazety, regionalia itp. Materiały do pobrania za pośrednictwem strony można wyszukiwać obok wersji drukowanej w katalogach OPAC, tak jak teksty drukowane niektórych dokumentów znajdują się aktywne linki do zasobów w sieci, czyli do dokumentów przechowywanych w bibliotece i/lub w Internecie. Biblioteka Politechniki Wrocławskiej lokalizuje w swoim katalogu tylko archiwum online tytułów, takich jak np.: „Dziennik Ustaw RP” i „Monitor Polski”. Zrezygnowano z umieszczania w katalogu opisów wersji drukowanych tych czasopism. Natomiast każda biblioteka stara się udostępniać (co wynika z OPAC) wszystkie tytuły czasopism macierzystej uczelni w wersji drukowanej oraz ich wersje online dostępne w ofercie bibliotek cyfrowych, repozytoriów instytucjonalnych, na stronie wydawcy, na stronie uczelni, w bazach danych itp. Pisma uczelniane (gazety), stanowiące kronikę życia uczelni i bibliotek uczelnianych, drukowane i mające wersję online, coraz częściej są zastępowane wersjami w plikach PDF i udostępniane w portalu danej uczelni (Knop, 2016, s. 237). Coraz częściej również drukowane czasopisma naukowe, popularnonaukowe oraz książki i zbiory specjalne typu prace doktorskie, współistnieją z wersją w modelu Open Access. I tak w ofercie bibliotek uczelnianych dostępne są preprinty i najnowsze wyniki badań od razu po ich opublikowaniu. Udostępnianie w modelu Open Access sprzyja większemu wykorzystywaniu zbiorów, a dzięki temu zwiększaniu liczby cytowań, co potwierdzają liczne badania (Pulikowski, 2015, s. 60), jak i promocji osiągnięć naukowych w świecie. Liczba pobrań tych dokumentów w repozytoriach instytucjonalnych zwiększa się z roku na rok. Przykładowo w repozytorium AMUR Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu artykuły z czasopisma „Folia Scandinavica Posnaniensia” pobrano w roku 2010 - 2 383 razy, a w 2013 - 29 493 razy (Rychlik, 2015). Zmianie ulega również oferta komercyjnych zasobów naukowych. Jak podkreśla dyrektor Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego uprawnieni użytkownicy biblioteki mieli dostęp do ok. 50 tys. prenumerowanych tytułów i baz danych już w 2009 r. (Kobierska-Maciuszko, 2009). Kolekcje e-booków i czasopism elektronicznych są

dostępne na stronach poszczególnych bibliotek. Zasoby komercyjne natomiast z komputerów w sieci uczelnianej i zdalnie z dowolnych komputerów.

Wnioski

Biblioteki uczelniane przekształcone w biblioteki hybrydowe zmieniają sposoby udostępniania oferty. Organizacja bezpośredniego dostępu do zbiorów w różnych miejscach wpisała się na stałe w usługi bibliotek, ma to swoje pozytywne następstwa. Zmiany w udostępnianiu pokazują otwieranie bibliotek na wszystkich użytkowników i na zbiory w Internecie. Rozszerzanie SWD pozwala na swobodne wyszukiwanie w dużej ilości zbiorów ułożonych tematycznie w jednym miejscu. Coraz więcej odpowiednio zabezpieczonych zbiorów tworzących różne tematyczne kolekcje, w tym także zbiorów zabytkowych, jest dostępna dla wszystkich. Wiele dróg dostępu do publikacji naukowych nadaje nowy wymiar wszelkim działaniom wynikającym z podstawowych procesów bibliotecznych. Z jednej strony procesy te obejmują księgozbiór drukowany i zasoby elektroniczne, nadając nową formę przestrzeni bibliotecznej przez nową organizację, a ze strony drugiej pokazują nieuchronność postępujących zmian i konieczność adaptowania nowych rozwiązań w zarządzaniu zbiorami. Samodzielne wyszukiwanie, przeglądanie, kopiowanie, pobieranie dokumentów należą do czynności coraz częściej towarzyszących udostępnianiu. Zwłaszcza w tym, ważną rolę odgrywają nowe technologie przy korzystaniu ze zbiorów drukowanych, jak i tych w formie elektronicznej. Obserwowane tendencje udostępniania spełniają oczekiwania naukowców.

Bibliografia

- Baran, S. (b.d.). Wolny dostęp: czytelnictwo, przestrzeń biblioteczna. Pobrane 19 grudnia 2017, z: http://www.wbp.olsztyn.pl/bwm/3-4_09-ie/uwm.htm
- Baumgart, J. (1966). Zagadnienie budownictwa bibliotecznego na przykładzie Biblioteki Jagiellońskiej. *Przegląd Biblioteczny*, 34(1/2), 15-36.
- Budkiewicz, E., Mroczek, R. (2002). Historia Biblioteki Głównej Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie (tekst napisany z okazji Jubileuszu 75-lecia Uczelni). *Biuletyn Informacyjny Biblioteki Głównej Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie*, 2, 7-12. Pobrane 19 grudnia 2017, z: http://biblioteka.awf.krakow.pl/index.php/pl/?option=com_attachments&task=download&id=15
- Cieślińska, E. (2007). Wypożyczanie międzybiblioteczne jako jedna z form udostępniania zbiorów. W: B. Żmigrodzka (red.), *Ewolucja procesów bibliotecznych na tle dziejów Biblioteki Głównej Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu* (s. 103-116). Wrocław: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego.

- Górska, M., Gurazdowska, J., Kulig, B., Żołnierkiewicz, G. (2015). Wpływ narzędzi elektronicznych wykorzystywanych w Oddziale Udostępniania Zbiorów BU na polepszenie jakości obsługi użytkowników. W: G. Piotrowicz (red.), *Wykorzystanie nowoczesnych technologii i mediów cyfrowych w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Stan na rok 2015* (s. 129-140). Wrocław: Biblioteka Uniwersytecka.
- Jazdon, A. (2016). Sprawozdanie z działalności Biblioteki Uniwersyteckiej za rok 2016. Poznań. Pobrane 19 grudnia 2017, z: http://lib.amu.edu.pl/pliki/sprawozdania/spr_bu_2016.pdf
- Knop, U. (2016). Akademiczne czasopisma informacyjne w katalogach OPAC, bibliotekach cyfrowych i na stronach WWW bibliotek wyższych uczelni technicznych. W: T. Piestrzyński, J. Jerzyk-Wojtecka (red.), *Biblioteka w społeczeństwie wiedzy. Informacja, edukacja, profesjonalizm* (s. 226-238). Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Kobierska-Maciuszko, E. (2009). BUW oblegany, choć kolejka linowa do niego nie jedzie. Rozm. przepr. D. Bartoszewicz. *Wyborcza.pl*. Warszawa, 2009, 18 grudnia. Pobrane 19 grudnia 2017, z: http://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/1,54420,7378072,BUW_oblegany_choc_kolejka_linowa_do_niego_nie_jedzie.html
- Kobierska-Maciuszko, E. (2010). Stary i nowy BUW – zdarza nam się raz na sto lat! W: J. Jerzyk, M. Wrocławska (red.), *Stare i nowe w bibliotece: współpraca czy konkurencja: konferencja Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego* (s. 251-267). Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Konczyńska, W. (1923). *Zarys historii Biblioteki Jagiellońskiej z 40 rycinami w tekście i 3 planami*. Kraków: Księgarnia Jagiellońska.
- Koniaszewska, T., Uniejewska, A., Zysek-Nockowska, E. (2007). Model systemu biblioteczno-informacyjnego Biblioteki Głównej i OINT Politechniki Wrocławskiej w edukacyjnym procesie przemian. W: *Wrocławskie Spotkania Bibliotekarzy Polonijnych, Wrocław, 4-6 lipca 2007 r.* [Warszawa]: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, K[omisja] W[ydawnictw] E[lektronicznych], Redakcja „Elektronicznej Biblioteki”. Pobrane 19 grudnia 2017, z: http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/mat17/koniaszewska_in.php
- Kozakiewicz, W. (2017). Nowe zadania dla biblioteki uczelnianej na przykładzie strefy wiedzy i innowacji Uniwersytetu Medycznego w Łodzi. W: A. Łupszak, J. Leśniewski (red.), *V Wrocławskie Spotkania Bibliotekarzy* (s. 9-17). Wrocław: Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej. Pobrane 19 grudnia 2017, z: <http://www.dbc.wroc.pl/dlibra/docmetadata?id=36977&from=publication>
- Lechowski, P. (2013). Biblioteka Jagiellońska: historia i współczesność. *Forum Bibliotek Medycznych*, (6)2, 392-409.
- Matysiak, D. (2016). Przestrzeń biblioteczna odpowiedzią na potrzeby czytelnika. W: M. Świrad, B. Żmigrodzka (red.), *Biblioteka na miarę: przestrzeń, zasoby, usługi* (s. 11-25). Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego.

-
- Pawelec, D., Witek, J., Smyła, M. i in. (2009). Projekt „Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka” wobec trendów i norm w budownictwie bibliotecznym. *EBIB*, 3. Pobrane 19 grudnia 2017, z: http://www.ebib.pl/2009/103/a.php?pawelec_in
- Pietrzekiewicz, D. (2011). Z grabieży Katarzyny ocalone szczątki... czyli udział Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie w rewindykacji księgozbiorów na mocy traktatu ryskiego. *Z Badań nad Książką i Księgozbiorami Historycznymi*, 5, 245-272.
- Pulikowski, A. (2015). Widoczność polskich publikacji w Internecie. *Zagadnienia Informacji Naukowej. Studia Informacyjne*, (53)1, 59-70.
- Pyza, A. (2011). Historyczny księgozbiór Biblioteki Głównej Politechniki Wrocławskiej. W: H. Szarski, J. Wojtczak (red.), *Biblioteka Politechniki Wrocławskiej 1946-2011: historia, działalność, organizacja* (s. 233-244). Wrocław: Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej.
- Rychlik, M. (2015). Koncepcja rozwoju repozytorium naukowego w oparciu o doświadczenia redakcji repozytorium AMUR. Pobrane 19 grudnia 2017, z: <https://repozytorium.amu.edu.pl/handle/10593/12963>
- Skubała, E. (2006). Wolny dostęp do zbiorów jako element podnoszenia jakości obsługi czytelnika w Bibliotece Głównej Politechniki Łódzkiej. *Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Librorum*, 13, 163-176.
- Trzcńska, M. (1960). Księgozbiór podręczny w bibliotece naukowej. *Przegląd Biblioteczny*, (28)3, 213-239.
- W Bibliotece Jagiellońskiej otwarto czytelnię dla niewidomych. *Wyborcza.pl*. Kraków, 2003, 2 października. Pobrane 19 grudnia 2017, z: <http://krakow.wyborcza.pl/krakow/1,44425,1703804.html>
- Wielgus, S. (2002). Uczelnie wyższe i instytuty naukowe w II Rzeczypospolitej. Polskie Towarzystwa Naukowe. *Notatki Płockie*, 3, 7-8. Pobrane 19 grudnia 2017, z: [http://mazowsze.hist.pl/files/Notatki_Plockie/PDF_bez_tytulowych/Notatki_Plockie-r2002-t47-n3_\(192\)/Notatki_Plockie-r2002-t47-n3_\(192\)-s6-11/Notatki_Plockie-r2002-t47-n3_\(192\)-s6-11.pdf](http://mazowsze.hist.pl/files/Notatki_Plockie/PDF_bez_tytulowych/Notatki_Plockie-r2002-t47-n3_(192)/Notatki_Plockie-r2002-t47-n3_(192)-s6-11/Notatki_Plockie-r2002-t47-n3_(192)-s6-11.pdf)
- Zyska, B. (1993). *Ochrona zbiorów bibliotecznych przed zniszczeniem* (t. 2: *Czynniki niszczące materiały w zbiorach bibliotecznych*). Katowice: Uniwersytet Śląski.

Urszula Knop

Selected aspects of sharing collections of Polish university libraries

Abstract

Sharing materials is one of the most variable processes in the history of university libraries. History and modern times show how book collections affect the activities of libraries. It is not enough to acquire resources to last, to function effectively. The place where the collections are stored, the technology of recording content and new technologies are one of many factors that make up achieving an organization's goals. The article focuses on selected issues related to library collections in the context of their sharing. Attempts have been made to show what changes are taking place due to transformations in collections and the use of new technologies in libraries, and to signal what encourages readers to use libraries.

Keywords: collections, sharing, university libraries

Urszula Knop

Wybrane aspekty udostępniania księgozbiorów polskich bibliotek uczelnianych

Streszczenie

Udostępnianie zbiorów jest jednym z najbardziej zmiennych procesów w dziejach bibliotek uczelni wyższych. Historia i czasy współczesne pokazują, jak księgozbiory wpływają na działalność bibliotek. Nie wystarczy pozyskiwać zasoby, by trwać, efektywnie funkcjonować. Miejsce przechowywania zbiorów, technika zapisu treści i nowe technologie to jedne z wielu czynników składających się na osiągnięcie celów organizacji. W artykule zwrócono uwagę na wybrane zagadnienia związane z księgozbiorami bibliotecznymi w kontekście ich udostępniania. Próbowano wykazać, jakie zmiany zachodzą w udostępnianiu na skutek przeobrażeń w zbiorach i wykorzystania nowych technologii w bibliotekach i zasygnalizować, co zachęca użytkowników do korzystania z bibliotek.

Słowa kluczowe: zbiory, udostępnianie, biblioteki wyższych uczelni